

לך לעזאזל: תעלומת השעיר המשתלח אל הר השדים

ראשית: מה ההבדל בין השעירים? על מה מכפר השעיר לה' שנשחט בתוך בית המקדש ועל מה מכפר בנוסף השעיר החי שמושלך לעזאזל? שנית: כיצד משיגים כפרה בשילוח מחוץ לבית המקדש? וכי יש כוח נוסף חוץ לבית עצמו? ושלישית והכי מסקרן: מה יש במקום העזאזל שהוא מכפר חטאים? מהו המען המסתורי?

ב"ה | יום הכיפורים | תשפ"ז

טובל חמש פעמים ביום הכיפורים. טבל והתחיל את היום בבגדי זהב וערך את העבודות הרגילות של כל יום, כהקרכת התמיה, הטבת המנורה והקטרת הקטורת והקרכת המוסף. שוב ירד וטבל ועבר לבגדי לבן כדי להתחיל את עבודת היום. התוודה על הפר של יום הכיפורים ועבר לקיים את ההגדלה בין השעירים:

1. ויקרא שם: ונתן אהרן על שני השעירים גורלות, גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל: והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו חטאת: והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל, יעמד חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אתו לעזאזל המדברה... וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתוודה עליו את **כל עונת בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם**, ונתן אתם על ראש השעיר ושלח ביד איש עתי המדברה: ונשא השעיר עליו את **כל עונתם** אל ארץ גזרה.

העמיד לפניו שני שעירי עיזים, הכניס ידו לתוך תיבת קלפי והוציא ממנה שני פתקים: באחד כתוב "לה'" ובאחד כתוב "לעזאזל". את מה שעלה ביד ימין, הניח על ראש העז הימנית ואת מה שעלה בשמאל הניח על ראש העז השמאלית. הוא קשר סרט אדום על כל אחד מהשעירים כסמל לחטאים האדומים שאמורים להתכפר על ידי עבודתו.

חזר לשחוט את הפר והיו הכוהנים מחזיקים עבורו את הדם, לקח בידיו את הקטורת ומחתת הגחלים אל תוך קודש הקודשים. שם העלתה הקטורת עשן ואפפה את הארון. לקח והיזה את דם הפר על בדי הארון. יצא ושחט את השעיר לה' ונכנס שוב לקודש הקודשים להזות את דמו בין בדי הארון.

זה רגע השיא של כפרת העוונות ביום הקדוש והוא מעורר את אחת התעלומות הקשות בכל התורה: מה תכלית העסקים עם השטן? כיצד האדם הגדול בעולם, במקום הקדוש בעולם וביום הקדוש בשנה שולח מנחה לסטרא אחרא? איך שילוח השעיר לעזאזל פועל כפרה על החטאים החמורים ביותר?

ובכן מה נהדר היה מראה כוהן גדול בצאתו בשלום מן הקודש. יום הכיפורים שלנו הוא תזכורת עלובה וחיוורת למה שהיה בבית ה' בירושלים. שם ראו מול העיניים איך היום הקדוש בשנה מחבר ומאחה את הקשר שנפרם בינינו ובין אבינו שבשמים, מאתחל את הקשר ומסלק את העוונות.

תיאור עבודת היום נמצא בפרשת "אחרי מות". כל פסוק בפרשה נושא ריח וצליל של יום הכיפורים, המקפיץ הרבה מעבר לימי הקיץ שרק התחילו ובהם נקראת הפרשה. בעקבות מותם של בני אהרן, שחטאו בכניסה אסורה להיכל הקודש, העמיד הקב"ה את סדרי הכניסה לקודש הקודשים ומוסר את סדר העבודה המקודש שרק אחריו מותרת הכניסה לקודש הקודשים.

עבודת הכוהן הגדול ביום הכיפורים הייתה מורכבת משני חלקים: מלאכות הכוהנים השוטפות בכל יום וחג, כמו הקרכת התמידים והמוספים, הקטרת הקטורת והטבת המנורה, שכולם נעשו ביום זה על ידי הכוהן הגדול. עבודות אלו היו נעשות בבגדי הזהב הקבועים של הכוהן הגדול. בנוסף, היו עבודות הכוהן הגדול המיוחדות לכפרת היום הקדוש של יום הכיפורים, כמו הקרכת פר ואיל יום הכיפורים, עשיית שני השעירים, והכניסה לקודש הקודשים להזות מדם הפר והשעיר ולהכניס ולהוציא את מחתת הקטורת. העבודות המיוחדות ליום הכיפורים נעשו בבגדי לבן פשוטים.

המעבר בין מערכות הבגדים הצריך טבילה ובסך הכול היה הכוהן

האבן עזרא והרמבם מכניסים אותנו לעולם מסתורי:

2. אבן עזרא: אני אגלה לך קצת הסוד ברמז, בהיותך בן שלוש ושלוש תדענו.

הרמז נמצא במספר שלוש ושלוש, אבל מהו? לג בעומה...?
הרמבם מגלה הסוד:

רמב"ן: רבי אברהם נאמן רוח מכסה דבר, ואני הרכיל מגלה סודו... כשתגיע לפסוק (השלשים ושלוש מהציווי על שיי- לוח השעירים לעזאזל, שהוא) 'ולא יזכחו עוד את זבחייהם לשעירים' (נבין את הסוד, שיעד השילוח הוא לשדים שהם מקור הקליפות)... מפורש בפרקי דרבי אליעזר הגדול, לפיכך היו נותנים שוחר לסמאל ביום הכיפורים, שלא לבטל את קרבנם (אלא ללמד עלינו זכות בדין).

העזאזל הוא לא רק המען, אלא הנמען. שילוח השעיר נועד לתקשר עם ה"שעירים", שהם "השדים" מקור הקליפות ולהעניק "שוחר לסמאל", שלא לבטל את קרבנם ביום הכיפורים. השעיר הוא הענקת מנחה לשטן בכבודו ובעצמו¹.

עצם הדברים כי ה"עזאזל" הוא מקום מושב השדים מקור הקליפות, מתאים עם דברי הגמרא כי השעיר מכפר במיוחד על עבירות של עריות. שכן זה מהותו של הר ה"עזאזל", מדובר בהכלאה של שני שמות מלאכים - "עוזא" ו"עזאל" שהם מקור יצר הזנות. המדרש מספר כי בזמן דור המבול שהשחית כל בשר דרכו על הארץ והקב"ה נחם והצטער על העולם, באו שני המלאכים הללו לפני הקב"ה ואמרו: "מה אנוש כי תזכרנו? תן לנו לחיות בארץ". ירדו וראו את בנות האדם כי טבת הגנה וחטאו עימן בזנות. מאז הם זורקים מעבר להרים והם מקור התאוה והמשיכה האדירים ליצר הזנות. ההקרה שם מכפרת במיוחד את החטאים החמורים הללו.

יומא סז,ב: עזאזל - שמכפר על מעשה עוזא ועזאל - רש"י: על העריות מכפר.

כאן עולה התמיהה על תכלית העסקים עם השטן. האם לא מצאנו דרך לכפר על חטאי ישראל בלי שיחוד פרקליט התביעה?! ואיזה ערך יש למשפט כזה, שמשיג כפרה באמצעות שיחוד התביעה?

אלשיך: מי ישמע לדבר הזה ולא ייבעת, באומרו: מריה דאברהם, או ישראל זכאים בדינם או לא זכאים? אם זכאים הם מה צורך להשחיר את השטן? ואם בלתי זכאים, האם השופט כל הארץ לא יעשה משפט בגלל העדר המקטרגי?

עד כאן הכול הגיוני וברור. בשלב הזה מתנהל אירוע מדהים שלא מצאנו דומה לו בכל סדרי העבודה והוא נראה אפילו מנוגד חמורות לדרך שבה אנו רגילים להשיג כפרה. הכוהן הגדול הולך אל שער ניקנור במזרח העזרה, שהיה קרוב אל היציאה אל מדבר יהודה, סומך את ידיו על השעיר השני שעלה לעזאזל, מתוודה עליו את עוונות בית ישראל ומכפר עליהם ואומר לכוהנים הכורעים לידו: "תטהרו", ואז משלח את השעיר ביד איש מוכן אל אחד ההרים במדבר יהודה.

האיש הרחיק דרך ארוכה של כחמישה עשר קילומטר!! אל תוך המדבר, בדרך חצה עשר סוכות מוכנות בהן היה יכול לנוח ואף לפתוח את הצום אם חש קושי בחום היום. בהגיעו אל ראש צוק מסוים וספציפי, היה פותח את הסרט האדום מראש השעיר ומשליך אותו לארץ גזירה. אז היה מתרחש הסמל הגדול: הלשון האדומה הייתה מלבינה כסמל למחילת החטאים בכוח שילוח השעיר.

בלתי נתפס לחשוב שהכפרה אינה נעשית רק בכוח השעיר שאת דמו מזה בין בדי הארון בקודש הקודשים, אלא גם **ובעיקר** בכוח השעיר שנשלח אל העזאזל. למעשה, אין עוד קרבן כפרה גדול כמו השעיר המשתלח, שמכפר על כלל הפשעים שנעשו במשך שנה שלימה.

שבועות ב,ב: שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות שכתור-רה, קלות כחמורות, זדונות ושגגות, הודע ולא הודע, עשה ולא תעשה, כריתות ומיתות בית דין.

אכן המדרש מבכה את אובדן השעיר ולשון הזהורית שעמו אחרי החורבן:

שיר השירים ד,ג: כחוט השני שפתותיך ומדברך נאווה - **שהש"ר רבה ד:** כחוט השני שפתותיך זה לשון של זהורית, ומדברך נאווה זה שעיר המשתלח. אמרו ישראל לפני הקב"ה: אין לנו לשון זהורית ושעיר המשתלח. אמר: 'כחוט השני שפתותיך' - רחישת פיך חביבה עלי כחוט השני של זהורית.

ואיך לומר המוח מטולטל, הלב רועד והאירוע אינו מתיישב בבית המדרש. ראשית, מה ההבדל בין השעירים? על מה מכפר השעיר לה' שנשחט בתוך בית המקדש ודמו הוזה במקום הקדוש אחת בשנה ויחד איתו כל עבודת הקדושה שנעשית בתוך הבית, ועל מה מכפר בנוסף השעיר החי שמושלך לעזאזל? שנית: כיצד משיגים כפרה בשילוח מחוץ לבית המקדש? וכי יש כוח נוסף חוץ לבית עצמו? ושלישית והכי מסקרן: מה יש במקום העזאזל שהוא מכפר חטאים? מהו המען המסתורי?

1 הרמב"ן מוסיף כי לכל המהלך כאן יש תקדים היסטורי: האמת היא שאנו רגילים לשחר את ה"שעיר", שהרי "שעיר" הוא שמו של עשו, שנקרא "איש שעיר" וארצו היא "הר שעיר", כמו שאמר יעקב "עד אשר אבוא אל ארוננו שעירה". (גם החוט האדום הוא צבעו של עשו, שהיה גר בהר שעיר בארץ אדום).

יעקב מתאמץ לשחר ולקנות את עשו. בעוד שהיה יכול לצאת למאבק עצמתי בו, הוא מכניע עצמו בפני עשו. ראשית, בעצם פנייתו לעשו. אחרי 34 שנים בהן היה רחוק הוא שב ארצה ומקבל החלטה 'להעיר את הכלב משנתו'. הוא שולח שלוחים לאדום להגיד שהוא שב ומבקש להתפייס. המילים היפות לא עוזרות והמלאכים חוזרים עם מסר של מלחמה. במקום לבטוח בהבטחה שהעניק לו הקב"ה - יעקב בוחר בטקטיקה של **ריצוי וחנופה**. הוא שולח דורון אדיר לעשו ומעביר לו שוחר.

שתהיה מצוות המקום עלינו להשחיד את המשטין ולסכור את פיו? וכי משוא פנים יש בדבר חלילה?!

החטא דומה לאדם שעוצר ברמזור אדום ופתאום שומע קול בתוכו: "סע, סע, אף אחד לא רואה אותך". ברור שככל שהוא אדם נורמלי, הקול אינו נובע מהמערכת ההגיונית והערכית שבו, אלא עיוות רגשי לא הגיוני, שמבקש לפתור בעיות מהר וכופה את עצמו על המערכת הנורמטיבית.

לכן אדם שפוי אינו אמור להיבהל מהקול ובטח לא לזהות אותו עם העצמי. ככל שהוא חטא וירד – הוא תמיד יכול ליצור הבדלה בינו ובין הרוע ולסלק אותו מעליו. השעיר המשתלח: קורא לא להיבל מהקולות הזרים בתוכו, להסיח דעת מהם, להשקיע בטוב ובחיוב והם ייעלמו במשך הזמן כמו שבאו.

מהר"ל דרוש לשבת תשובה פג: אחר שנפשם קרושה וטהורה מצד עצמם, החטא בישראל אינו מצד עצם הנפש ... רק הוא בגלל גירוי השטן שמתגרה בישראל ... ולכן אמרה תורה שייתן עונות ישראל על השעיר השני ויש- לח השעיר במדבר עד שייקח חלקו מן ישראל אשר יש לו אצלם.

זה ביאור חשוב ומלא משמעות, אבל כיצד ניישב את קשת הראשונים שמבוססת על מדרש פרקי דרבי אליעזר, לפיהם תכלית שילוח השעיר לעזעאל היא להשיג כפרה **בכוח העזאזל**? היינו שהרשעים אינו רק המען בו זורקים את העוונות, אלא הנמען המכפר עליהן?

התמיהה גדולה יותר לאור החידוד שמובא בהערה².

האדמו"ר ה"צמח צדק" מאריך בתפיסה נפלאה אודות המשמעות הפנימית של שילוח השעיר.

ג. ביום הכיפורים אנו מטפלים ברע עצמו. איננו רק מביטים קדימה בתקווה גדולה, אלא אוזרים אומץ ומביטים אחורה אל תוך החטא ומבקשים לתקן אותו מיסודו.

ההגדרה ההלכתית של "תשובה" היא קבלה על העתיד: החלטה

אנו רוצים להציג שני מהלכים מעצימים. תחילה נסוג אחורה מעט ונתחיל עם ביאור מיוחד במינו מהמורה נבוכים והמהרל. אחר כך נעמיק בדברים המפתיעים של האבן עזרא והרמבן.

ב. הרמב"ם במורה נבוכים צועד בדרך אחרת ומסביר כך את מעשה השעיר: שילוח העוונות על השעיר, נועד להרחיק אותם למקום אחר. להפריד בינם ובין החוטא ולזרוק אותם מעבר לו.

עיקר שילוח השעיר לא נועד ל... אלא מ... השילוח מאתנו לארץ גזירה. עזאזל הוא או ביטוי לשון מקום, מעבר להרים ומעבר למציאות, רחוק מאתנו, שאליו מושלכים העוונות. או שהעזאזל – מושב השדים – הוא פח הזבל המתאים **לקבור בו** את חטאי ישראל.

3. מורה נבוכים ג,מו: מכיוון ששעיר המשתלח בא לכפר על חטאים שכולם חמורים עד שאין חטאת ציבור המכפרת על מה שהוא מכפר, והוא כביכול נושא את החטאים כולם, אין עוסקים בו כלל בשחיטה ולא בשריפה ולא בהקרבה, אלא מרחיקים אותו תכלית הריחוק. משליכים אותו לארץ גזירה, כלומר, גזירה מן היישוב ... כל המעשים האלה מִשְׁ-לִים לשם היווצרות צורה בנפש – **שנקיים אנו מכל מעשינו הקודמים, השלכנום אחרי גבינו והרחקנום תכלית ההרחקה.**

המהר"ל מוסיף עומק שהוא יסוד ועיקר החסידות: המסר הפנימי של השעיר הוא שאני לא החטא והחטא לא אני. החטא הוא עצם זר שחודר לתוכי ולכן כשם שהוא נכנס – ככה הוא ייצא. הארכנו בשיעור לפרשת בראשית בתפיסה החסידית כי הרע אינו נובע מהמערכת האנושית הבסיסית. האדם הוא טוב, נהנה מטוב ומעריך טוב. הרוע הוא עיוות יצרי, שחודר לתוכנו דרך מערכת הלחץ של הרגשות וכופה את עצמו עלינו.

2 הרבי מעניק הגדרה חדשה להבדל בין כלל העבודות הנעשות בפנים ובין הכפרה של השעיר הנעשה בחוץ: החטא מקלקל בשתי רמות: הריחוק של החוטא ופגמת העוון עצמו. ראשית, נוצר ריחוק ונתק בין האדם ובין הקב"ה בכך שמרד ובגר בציווי האלוהי. שנית, החטא יצר קלקול בעליונים ובתחתונים. הבעיה העמוקה עם החטא היא לא רק מה שעשינו, אלא מה שהוא עשה לנו. מעשה עבירה יוצר רישע באוויר העולם ופוגם את הרמה הרוחנית הכללית וכן האדם עצמו ירד והתדרדר ולא שב להיות כשהיה. ריח התאוה נדבק באפו, טעם העבירה נתפס בשפתיו והעוון מקלקל מבחינה מוסרית ומטמיע צורת חשיבה קלוקלת.

כך מבאר רבינו הזקן בתניא (פרק ז) את משמעות המילה "איסור": עבירה אוסרת וכובלת את החוטא אליה ומשנה את מערכת ההפעלה שלו. כלשון הגמרא הירוד: "קשורה בו ככלב".

נדמה זאת לאדם שלווה כסף מחבירו ואחר כך הכחיש והתעלם מהלוואה. ראשית, נוצר כעס וריחוק בינו ובין המלווה. שנית, נוצר נזק ממוני בדמות כסף ההלוואה שלא הוחזר. כך הבגידה וההכחזה פגמה את נפשו של הגנב והוא עצמו טעם חטא שלא הכיר.

עיצומו של יום וכללות עבודת היום שנעשית בפנים, מעבירה את הכעס מעל החוטא. היא מגלה עומק בקשר בינו ובין האלוהים ומבטאת את העובדה כי הוא מעולם לא רצה בחטא ולא התכוון לבגוד בקשר ובין אלוהיו.

ואילו המטרה של השעיר המשתלח אינה לטפל בחוטא – אלא בחטאים.

ליקוטי שיחות כו/8-127: שעיר המשתלח פועל כפרה (כלשון הגמרא דלעיל) 'על כל עברות שבתורה', וכלשון הפסוקים 'והתורה עליו את כל עונת בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם' ... ונשא השעיר עליו את כל עוונותם' (שם 131 בפירוט: שעל ידי מעשה החטא והתאוה שכזה, נברא קטיגור ונוצר רע בעולם ומתווספת חיות בקליפה, וכן נעשה פגם בנפש). ... משא"כ יום הכיפורים עניינו לכפר על האדם, כלשון הפסוק 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם'.

ההגדרה הזו מרימה לגבהים את הציפיות מהשעיר ומצריכה עוד יותר עומק בהבנה כיצד מתחולל פלא כזה ומתבטלים פגמי החטא עצמם.

עזיבת החטא בלבד ... רק [לשלמות התשובה צריך] וידוי ובקשת מחילה.

כמובן, לשלמות מצוות התשובה וכדי לחזק ולבצר את ההחלטה על העתיד, נדרש גם וידוי ובקשת מחילה על העבר. כי מי שלא מודה בכושה על העבר - לא ישוב בעתיד. אבל זה רק שלמות התיקון ולעתים אפילו מוטב לא למהר להתעסק עם העבר. בהערה³ הובאה הרחבה בכך.

בהערה⁴ הובא סיפור חזק, כדוגמה לעיקר התשובה: **לעזוב את החטא בלי יותר מדי מחשבות.**

כל זה מדובר על מצוות ה"תשובה" כל ימות השנה. אבל "יום הכיפורים" כשמו, עוסק ב"כפרה". זה בית רפואה עבור הצלקות עצמן. להיטיב מבט אל כתם החטא ולפעול ניקוי והסרת העוון.

מחסום רובץ בתוך הלב של רבים. חומה עבה מפרידה בינינו ובין אוירת היום. אנו מתאמצים להאמין בקדושת היום ולהביט קדימה

נחושה לעזוב את החטא, לשכוח את קיומו ולהותיר אותו מאחורינו. מצוות ה"תשובה" במשפט אחד היא ההכרזה: "מה שהיה היה, עכשיו מתחילים מהתחלה". ה"תשובה", בעיקרה, אינה עסוקה עם מה שכבר קרה. בעניין מסוים, עלינו להיות אפילו זהירים עם הבחישה בעבר. היא עלולה למשוך אחורה יותר מאשר קדימה.

4. רמב"ם תשובה ב,ב: ומה היא התשובה? שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בליבו שלא יעשה עוד ... וכן יתנחם על שעבר שנאמר 'כי אחרי שובי נחמתי'.

התשובה היא האומץ להיפרד מהעבר, להסירו ממחשבתו כאילו לא קרה, ותמורת זאת להתחייב בנחישות שמחר יהיה אחרת. לקבוע שהטעות הייתה חר פעמית ומחר היא לא תשוב. האדמו"ר הזקן מתמצת את שיטת הרמב"ם בשלוש מילים חדות: "עזיבת החטא בלבד".

אגרת התשובה א: עיקר מצוות התשובה מן התורה היא

3 הרב ראובן דונין נולד במשפחה חבדית, אבל התחנך בכפר נוער שלא היה ברמה דתית נאותה והוא התרחק משמירת המצוות. כשהתבגר החליט לחזור ולהתחנך בישיבה והתחזק מאוד. כשהיה בפעם הראשונה ביחידות אצל הרבי, הוא פרץ בבכי וסיפר את כל מה שחטא בשנות הנעור שלו. הרבי הקשיב בסבלנות ולבסוף אמר: **"קודם יעלה על דרך תורה ומצוות מתוך שמחה וטוב לבב, אחר כך נדבר על תשובה."**

מעת לעת היה הרב דונין מזכיר לרבי על דרך התשובה על העבר, אבל הרבי התעלם מהשאלה. כעבור 25 שנה, בהתוועדות ר' תשרי תשמ"ב, הרבי דיבר במעלת התשובה ור' ראובן הרגיש שהדברים מכוונים אליו. חלק **חצי יובל** בין שלבי התשובה: עיקר התשובה שהיא עזיבת החטא ובין שלמות התשובה ככפרה על העבר.

שני טעמים לכך: מהותי ופרקטי. מהותית: היהדות מבוססת על מבט קדימה ולא אחורה. המצווה היא להיות אחרת מעכשיו ולא לבכות על מה שהשתבש אתמול.

לקו"ש יז/197: הטעם שעיקר התשובה היא ההחלטה על להבא, הוא משום שמצוות התשובה מוגדרת במה שיהיה **מכאן ולהבא**: הוא יפסיק להיות רשע ויהפוך להיות צדיק גמור. אבל לא בנוגע לעבר, שיתכפר ויימחל לו מה שעשה **קודם**. ואף שבפועל על ידי התשובה נעשית כפרה על העבר, אך אין היא חלק מעצם התשובה ... זה רק שרצה ה' שבשעה שהאדם יעשה תשובה יתכפר לו.

מעבר לכך, יש כאן תפיסה פסיכולוגית עמוקה:

רבינו יונה תחילת יסוד התשובה: ביום ההוא ישליך האדם כל פשעיו אשר עשה ויעשה עצמו כאלו היום נולד ואין בידו לא זכות ולא חובה ... שאם לא יעשה עצמו כמשליך גילולים - כובד העונות יבהילוהו ולא יניחוהו לשוב, כי יאמר בדעתו חטאתי ועויתי ופשעתי וכזאת וכזאת עשיתי ועברתי ושנתי ושלשתי עד אין ספורות ואין אבא עוד לפניו כבשת גנב כי ימצא בושתי ממעשי לעמוד לפניו

חרטה כשלעצמה אינה מניעה לעשייה ולא **מקרכת לאלוקים**. חרטה בוכה על המצב הנורא שלי, אבל אינה מכריחה לצאת משם. אדרבה, החרטה עלולה לקבע בתוך מעגל החטא ולבסס הזדהות אתו. כל אחד יכול להרגיש בעצמו: קל לחוש חרטה, אבל הרבה- הרבה יותר קשה לעזוב את החטא ולהגיע מחר אהיה אחרת. כי זה מקבע במעגל החטא וזה שולף ממנו.

נחשוב על אבא ששב הביתה מהעבודה באמצע הלילה וחוטף שריטה: הילדים תכננו לו מסיבת יום הולדת והוא שכח ממנה לחלוטין. הם נרדמו על הספה, הבלונים מפוצצים והפופקורן על השולחן מבויש. מה עליו לעשות? לבכות? להתפטר מהעבודה? אם יתיישב על מיטות הילדים ויבכה על התמכרותו לעבודה, זה לא מבטיח כלום שמחר יהיה אחרת. רק אם יכריז כי מחר ישוב שעה מוקדם - יתחיל תהליך של שינוי אמתי.

4 האדמו"ר רבי ישראל הגר מוויז'ניץ, דיבר עם חסידיו על הנס שאירע ליוסף הצדיק, בו נראתה לו דמות דיוקנו של אביו והוא קם ונס החוצה מהניסיון החמור שהציבה לו אשת פוטיפר.

"אתם חושבים כי רק פעם היו ניסים כאלו?" שאל האדמו"ר, "ובכן הקשיבו לסיפור מפעים: פעם שבתתי בביתו של יהודי עשיר בלוס אנג'לס וסיפרתי כי עז רצוני לפגוש את הרבי מליובאוויטש. המארח לא היה חסיד חב"ד, אבל הבטיח לסייע לי מול החסידים שהכיר בעיר. בתוך השיחה הוא הפטיר: "מהרבי מליובאוויטש צריך להיזהר, הוא יודע מה מעשיך גם במרחק אלפי קילומטרים".

לחצתי עליו לגלות פשר דבריו: "פעם שהיתי תקופה ארוכה בבית רפואה בקליפורניה והייתה שם אחות גויה שהתמסרה לטפל בי. נוצר בינינו קשר קרוב וסיכמנו לברוח ביחד בתום האשפוז. עם האפשרויות הכספיות הגדולות שלי, סברתי כי אוכל להתחיל את החיים במקום חדש. ביום שיש האחרון לאשפוז, נקראתי לטלפון בעמדת הקבלה של האחיות. על הקו היה מזכירו של הרבי מליובאוויטש, הרב חורקוב. "מהבוקר אני מחפש אותך בבית הרפואה באזור. הרבי מצווה לעזוב מיד את בית הרפואה ולחזור הביתה עוד לפני כניסת השבת". ניסיתי להתווכח כי עלי להיות מאושפז עד יום שלישי, והדרך הביתה ארוכה ואגיע דקות ספורות לפני השבת, אבל המזכיר הגיב בקול תקין: "אל תתחכם, תעזוב עכשיו את בית הרפואה ושוב לביתך".

"הפחד והחרדה מכך שהרבי מכיר את מעשי ממרחק אלפי מיילים, החרידו אותי ודקות לפני כניסת השבת נכנסתי לביתי. כששכתי לאזור הנוחות, חזרתי לעצמי ונדהמתי מהטעות הרת הגורל שעמרתי לעשות, לולי נראתה לי דמות דיוקנו של צדיק אמת..." (לפי הספר 'אבא').

שתוכנן מלמעלה, הוא אינו תאונה ואינו סטייה שלא הייתה יכולה לקרות. כל זה כדי לגרום אצל יהודים התעוררות כפולה.

האמת היא, שכל ההתרגשות וההתעוררות של יום הכיפורים היא תוצאה של הירידה שלפניה. היא זו שמעוררת את הצימאון הכפול ביום הקדוש עם כל ההתחדשות שבאה בעקבותיו.

אור התורה לצמח צדק ויקרא א' עז: השעיר השני הופך הקטגור לסנגור, וזה על דרך 'טוב זה יצר טוב, והנה טוב מאוד זה יצר הרע', שבו ועל ידו יבואו לבחינת תשובה **בחילא יתיר** (בכוחות יתירים).

בפשטות, הדרך היהודית להתמודד עם הטעויות היא להפוך אותן לזכויות. לשאול את עצמי, **איזה מעשה טוב אני מקבל על עצמי בגלל הטעויות של השנה שעברה?** אם טעיתי ביראת שמים – אקבל תוספת ביראת שמים. אם טעיתי בשלום בית – אקבל תוספת בשלום בית. אם טעיתי בחינוך – אוסיף שבעתיים בחינוך.

יהודי שנזכר שהוא ח"ו שכח להניח תפילין או לא שלט ביצר הרעב והכניס מזון שאינו עומד בסטנדרט הכשרות או בני זוג שחטאו בעניינים אסורים וכו' – מה לעשות? הרבי כתב פעמים רבות כי תשובה צריכה להיות הוספה גדולה באותו עניין בו קלקלנו. כך הרע הופך בדיעבד למכשיר מצווה.

הנה דוגמה קיצונית לחטא שהוא לכאורה בבחינת לא יוכל לתקון.

אגרות קודש ח"כ/עמוד צו: כותבת שכאילו אין מה לתקן בזה [על העדר שמירת טהרת המשפחה, שהרי הילד כבר נולד והוא עומד כישות בפני עצמה שנפרדה מההורים?], והוא היפך יסוד אמונתנו שאין דבר העומד בפני התשובה... ועוד וגם זה עיקר, שהתיקון לעניין בלתי רצוי הוא על ידי **הוספת עניין רצוי** ולא בהוספת עוד עניין בלתי רצוי כמו עצבות וייאוש. בנוגע לפועל, תשתדל **בהסברת העניין דחוקי וטהרת המשפחה בסביבתה, בין מכירותיה וידידותיה**.

כמובן, יסוד הדברים טמון באמרה המפורסמת של ריש לקיש, שמציגה את התקווה הגדולה של התשובה. "גדולה תשובה שזרונות נעשים לו כזכויות". ריש לקיש מטיל פצצה וקובע שהתשובה הופכת את העבר לטוב ומזכה עליו בזכות. לא רק שהעבר הרע אינו מחייב עונש, אלא מזכה בפרס.

איך ולמה? הרי אי אפשר להשיב את הזמן לאחור? העבר הוא מציאות אובייקטיבית שיצאה משליטתנו ועומדת בזכות עצמה? נהג ששיחק עם הטלפון וקרה אסון ל"ע, מוכן לתת כל הון ביתו באהבה כדי לחזור 30 שניות אחורה, אבל חלב שנשפך לא יחזור לבקבוק. ובעיקר: איך העבר הבעייתי מזכה בשכר?

נחשוב על יהודי שחוזר הביתה בשעת לילה מאוחרת כשהוא מת מרעב. כל היום התרוצץ ממקום למקום ולא הכניס פרוסת לחם לפה. החלום היחיד שלו להיכנס הביתה ולמצוא על השולחן מנת עוף עם אורז ופרי העונה. אבל אשתו התמוטטה לפניו והיא קרסה למיטה בשבע בערב בלי להיכנס למטבח. גרוע מכך: זה היה בדיוק

בחדווה, אבל משהו קשה אינו נותן מנוח: הכשלים של השנה שעברה. הכשלים עומדים כחייץ בינינו ובין הקב"ה ולועגים על הכוונות הטובות. הם קוראים בגיחוך: את מי אתה מרמה? מה אתה מנסה להיות צדיק?

את העבר אי אפשר לקבור. אפשר להדחיק אותו, להתאמץ לשכוח ממנו, אבל דווקא בימים הגדולים הללו הוא צף ועולה ומעמת אותנו עם הדמות הטובה שאנו מנסים להיות.

שילוח השעיר לעזאזל מתמודד עם העבר המעיק ומעניק את המענה האמין שקיים: עוונות לא קוברים ולא מדכאים, **הם אירוע רציני מדי, בכדי לכבוז אותם במיאוס**. העוונות הם שליחות – הרבה יותר מאשר תאונה וכושה. הם אינם מחסום בינינו ובין הקב"ה, הם אפשרות **שתוכננה בידי האלוקים ונהגתה על ידו**.

מראש אסור לחטוא ואסור ליפול, אבל אם טעינו – זאת אפשרות שנכתבה מראש בספר ההוראות של היצרן ואנו צריכים לשוב אל הספר ולהבין מדוע הוא יצר את האפשרות הזו?

החטא נועד להרים אותנו הרבה יותר גבוה מאשר קודם. הטעויות יוצרות לחץ אדיר, שהוא מנוף השינוי הגדול שקיים. התרופות מומצאות בגלל המחלות, השלום מתפשט בגלל המלחמות, הטכנולוגיה מומצאת בגלל האיטיות והסרבול של החיים. וכך החטא מתברר למפרע כמכשירי מצווה שאי אפשר לטפס בלעדיהם. הצלחות יוצרות עוד מאותו הדבר, אבל הטעויות יכולות להוביל למקומות טובים פי כמה, כאלה שנכזבים בעוד שנה אחורה ונאמר: רק בגלל הלחץ שיצרה הטעות ההיא, התקדמתי היום למקום גבוה בהרבה.

ביום השישי לבריאה, מביט הקב"ה מסביב ומכריז: "וירא את כל אשר עשה והנה טוב מאוד". אבל מה היה כל כך טוב ועוד ביום בו האדם חטא והפך את רצון האלוקים? אומר המדרש: "טוב זה יצר טוב, טוב מאוד זה יצר הרע". ביום השישי נברא היצר הרע **והעולם הפך למקום טוב יותר**.

הרע הוא סוד קיומנו. בלעדיו אין שום משמעות לעולם כולו. הרע הוא זה שיוצר את הטוב והופך אותו לבעל משמעות. העובדה שהאדם נקרע מול היצר, מתלבט מהי הבחירה הנכונה ומעדיף את הטוב – היא הרגע לשמו נברא עולם. אבל לא רק אפשרות החטא יוצרת טוב, אלא אף החטא עצמו לאחר שהתרחש. עובדה היא שהקב"ה העניק לרע את האפשרות לנצח את הטוב ולהיות מסקרן ומדליק ממנו. כי לאחר הכישלון והנפילה, האדם חש שבר פנימי, ריקנות וצימאון של הולך במדבר ללא מים וכעת סערת החזרה כפולה פי כמה.

החטא פוצע את הגאווה, שובר את היהירות, מעורר פחד מפני הכישלון הבא וחושף את זרם המים העמוקים הזורמים מתחת לפני השטח. כשאדם חוטא ח"ו, הוא יכול להישבר וליפול והוא יכול להאמין שהוא קיבל הזדמנות בלתי רגילה. ההרגשה המזעזעת של הכישלון, יכולה להיות קטיליטור רב עוצמה לעשייה מסוג חדש. עליו לומר לעצמו, אתמול היצר נתן לי מכה והיום אשיב לו שתיים **ואקח על עצמי התחייבויות שלא הייתי לוקח קודם**.

זאת המטרה העמוקה של שילוח השעיר לעזאזל. זה מסגור מחודש של תפקידו של השטן שמחזיר אותו אל עקרונות הבסיס. היא מזכירה את מטרתו היסודית, להוריד כדי ליצור הרמה והעלאה גבוהה פי שתיים. היא מעוררת את ההבנה כי החטא הוא אירוע

יום רביעי שנגמרו הקניות משבוע שעבר ועוד לא נעשו הקניות לשבת הבאה ולא נותר במקרר אפילו ביצה ועגבניה לסלט.

כעת נקבל משמעות מטלטלת לנקודת השפל הרוחנית, המעליבה ומפרה הידיים ביותר שאפשר למצוא. מסכת "יומא" עוסקת ב"האי יומא", היום הגדול והקדוש של יום הכיפורים. 87 דפי המסכת מפרטים את סדר ההתקדשות וההיטהרות של האדם הגדול בעולם, שנכנס אל המקום הקדוש בעולם, ביום הקדוש בשנה ומשיג כפרה ומחילה לישראל. המסכת מתחילה בהפרשת הכהן מביתו שבעה ימים קודם יום הכיפורים, ומינוי כהן אחר שימלא את מקומו, שמא יראה קרי, שהוא ההיפך הגמור מהתקדשות הגוף ביום הטהור בשנה.

השורות החותמות את המסכת מורידות סטירת לחי מצלצלת:

סוף יומא פח,א: הרואה קרי ביום הכיפורים, ידאג כל השנה כולה (רש"י): שמא לא קיבלו תעניתו ... כעבד המוזג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו). ואם עלתה לו שנה (שיצא בחיים) – מובטח לו שהוא בן העולם הבא (שמעשים טובים יש בידו שהגנו עליו וכן עולם הבא הוא)

הנה מדרש פליאה מתחילתו ועד סופו: ראשית, האם זה הסיום הראוי למסכת יומא?! האם זו תכלית העלייה אליה העפיל האדם בסופו של היום הגדול והקדוש בשנה?! שנית: למה אם עלתה לו השנה בחיים, סימן שהוא בן העולם הבא? אולי הקב"ה מרחם עליו ברחמי המרובים? ובעיקר: על מה מגיע לו עולם הבא? איך התהפכו הדברים מידידה רוחנית כזו – הן מצד האדם עצמו, כשאנו מסוגל להתנתק מהחומר ליום אחד, והן מצד השמים, כשמשרדים לו שאין חפצים בעיניו שקיבל על עצמו ומשליכים לו את כוס המים החמים בפנים – להבטחת עולם הבא?

רש"י מפרש (כמועתק בפנים), שמובטח שיש לו מעשים טובים שהגנו עליו מהסימן הרע שהופיע בתחילת השנה. אבל כקושיית הרבי מליובאוויטש (לקו"ש ז' 183), פשטות דברי הגמרא הם שהאירוע הקשה עצמו, מבטיח שהוא בן העולם הבא ולא שדבר צדדי מגן עליו מפני האירוע שקרה? רש"י עצמו כתב קודם לכן: "סימן טוב הוא לו". מהו בדיוק הסימן הטוב?

התשובה נמצאת בגוף דברי הגמרא: האדם אמור "לדאוג כל השנה כולה". להתחרט, לכאוב ובעיקר לפעול מבחינה מעשית שהשנה שמתחילה תהיה אחרת לחלוטין. בתורה, תפילה וצדקה. לאחר שנה מושלמת כזו, הוא מוצף ב"סימן טוב": מתברר **שהאלוקים אוהב אותו מאוד ושולח לו את הקללה כדי להרים אותו**. האירוע מתברר למפרע כ"סימן טוב", המעיד יותר מכל על אהבת ה' אליו.

לקו"ש ז' 191: היות שראיית הקרי הייתה שלא במתכוין, שהרי מתענים בחמישה עיניים ולא מהרהרים בעבירה, מוכח שהדבר בא בהשגחה עליונה ... כדי שיתעלה לתשובה גבוהה יותר, שמצד סדר העבודה הרגיל, אינו יכול להגיע אליה. לכן לאחר שדאג כל השנה ושב בתשובה שלמה – החטא הביא אותו לעלייה גדולה שמתבטאת בכך שהוא בן העולם הבא ובתוספת חיים גשמית.

חולפות השנים והוא עולה לבית דין של מעלה. המלאכים פותחים את הספרים ומניחים הכל על המאזניים. הדיון הופך להיות מתוח ושקול בדיוק, מחצה זכויות ומחצה עוונות, אבל אז מגיע המלאך עם הלאפה והשווארמה ומניח על המאזניים, הטחינה עוד נוטפת ממנה, וזה מטה את הכף לצד הזכות והוא מביא את העולם לגאולה. שכן גדולה תשובה שזדונות נעשו לו זכויות.

הרעיון עמוק: התשובה אינה משנה את העבר, אלא מעניקה לו **משמעות חדשה**. היא מאירה את רצף המאורעות ומוכיחה כי החטא היה בכלל בבחינת "מכשירי מצווה" היוצרים להט כפול ומכופל של תשובה. **התשובה אינה רק הדרך לקטוע את העבר, אלא לכתוב אותו מחדש ולהאיר אותו ביסודו.**

מדובר באדם כזה ששב בתשובה עצומה ועמוקה יותר בזכות החטא ואף קיבל על עצמו תוספת כלשהי בגללו, וכך השטן עצמו הפך בלי ידיעתו למלאך השלום שעונה בעל כרחו אמן.

סיפור מדויק: בשכונת "בורו פארק" החרדית בברוקלין, עומד פאר משכן בית הכנסת "שומרי שבת". זה שטיבל גדול עם מתפללים מסביב לשעון ומה שמיוחד שם הוא "חדר התה". באחת הקומות יש חדר עם כל סוגי שקיקי התה הקיימים, כדי שכל מתפלל ימצא את הטעם שהוא אוהב ורגיל מהבית וכך ייכנס לתפילה רגוע וטוב לב.

מאחורי בית הכנסת החביב, עומד סיפור נהדר: לפני מאה שנה נפגשו נער ונערה למטרות שידוך. הבחור הבחין שהשמש שוקעת והוא לא התפלל מנחה. אבל הפגישה עם המיועדת הייתה טובה וזרמה חלק והוא לא רצה להפסיק אותה. הוא ביקש סליחה, נעמד בצד ו'הריץ' מנחה חפוזה. הגישה שלו לא מצאה חן בעיני הגברת שחלמה על בית של תורה והיא פסלה את הצעת השידוך.

הבחור נפגע קשות, אבל במחשבה שנייה הבין שהיא צודקת. הוא אמר: "לא רק שאני אתפלל אחרת, אלא אגרום ליהודים רבים להתפלל יותר טוב". הוא התרים אנשים וגייס סכומי ענק ובנה את בית הכנסת "שומרי שבת".

עברו עשרות שנים ואותו בחור שהפך להיות גבאי זקן – ראה מודעת אבל ברחוב. השם צלצל לו והוא נזכר ששזו אותה אישה עימה נפגש לפני עשרות שנים. הוא ביקש ממשפחתה לעבור עם הלוויה ליד בית הכנסת. הוא פתח את הדלתות וסיפר ליד המיטה איך הפסיד את השידוך גלל תפילת מנחה חפוזה וכיצד הפך את החיסרון למנוף להתעלות.

הוא פנה לנפטרת ואמר: "את רואה את בית הכנסת הזה? את מאות המתפללים שבאים לכאן כל יום, שותים משהו חם ומתפללים באהבה? כל זה שלך! הרגישות שלך לתפילה גרמה לאלפי יהודים לגלות את האהבה שלהם לקב"ה".

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי

להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

השיעור המלא באתר
haravshneor.co.il